

Subjekt a „být sám sebou“

Dnes řekl jeden z lékařů bez hranic v rozhovoru pro ČRo zvláštní věc: je to ohromná úleva, když se člověk zbaví sám sebe. Nechám zcela stranou kontext, v jakém to prohlásil, a přidržím se jen toho smyslu, jaký zbývá citátu po vytržení z kontextu. Mám za to, že tím bylo vysloveno cosi velice důležitého: člověk obvykle nechce být sám sebou, dokonce se bojí sám sebou být nebo sám sebou se stávat. Vedle tohoto – řekněme – atavismu je však v člověku také touha či tendence se opravdu sám sebou stávat a sám sebou být. Po mém soudu by se toho mohlo užívat jako jakéhosi testovacího způsobu pro hodnocení povahy různých civilizací a kultur. Nepochybně platí, že se člověk může setkávat s věcmi (skutečnostmi) jen tak, že sebe jakoby opouští, a v jistém trochu pozměněném smyslu to platí i o vědomém (sebe si uvědomujícím) setkávání. Ale člověk nemůže u věcí zůstat, neboť tak by nikdy nemohl nabýt nějaké zkušenosti o věcech, o skutečnostech kolem sebe, nýbrž musí se zase k sobě vracet a do tohoto návratu k sobě musí nějak zahrnout to, co se o vnějším světě dozvěděl, jaké zkušenosti si z tohoto setkávání s věcmi kolem sebe může přinášet a pak si je v paměti podržet resp. aspoň nějaký čas podržovat. V některých výjimečných, ale závažných případech může představovat ono „vyjití ze sebe“ nejen akt agrese vůči prostředí, nýbrž spíše nebo také jakési uvolnění, pocit osvobození od obtížných tlaků apod. Nemohu třeba takový fenomén, jakým je touha o „oproštění“, eventuelně o „vysvobození z nekonečných oběhů života“ chápat jinak než jako nepřiměřenou reakci na „tíhu života“. Život s sebou nepochybně přináší tíhu, těžkosti, nebezpečí atd., ale smyslem života nemůže být se všech těžkostí a vší tíhy zbavit. (Ostatně i touha po nesmrtelnosti se zdá být touhou po úniku z těžkostí a vůbec tíhy života.) Za rozhodující pro život můžeme tedy naopak považovat akceptaci, přijetí těžkostí, ale pouze jako čehosi druhotného či vedlejšího, zatímco tím hlavním je něco vykonat, udělat, vytvořit – a to není možné bez mnohých zkušeností s věcmi, se skutečnostmi a vůbec se světem. A to zase předpokládá vývoj zkušeností a vědomostí, a tudíž vývoj, výchovu, sebevzdělání a vzdělání subjektu, práci na subjektu, nikoli tedy opouštění subjektu resp. opouštění „bytí subjektem“. A je zcela zřejmé, že také ona cesta sebeuskutečňování subjektu má pouze prostředkující úlohu: smysl života subjektu nespočívá v tom, aby subjekt byl, ani v tom, aby by co nejkvalitnějším způsobem (i když o to jistě jde také, ale až na druhém místě), nýbrž aby podal co nejlepší výkon v uskutečňování toho, co být má, a aby právě tím naplnil smysl svého bytí.

(Písek, 151017-1.)